

La Costera-La Canal-La Vall d'Albaida

La història amagada Mariano González

comprat altre xativenc, **Marcos Antonio Disdier**. Hi es pot veure de quins refinaments s'envoltaven en la ciutat de finals del XVIII.

Amb el pas dels anys, van enderrocar l'hostal centenari del cantó i feren una casa, que no recordem com era perquè també la van enderrocar farà unes quatre dècades per fer-ne una altra tan lletja, pretensiosa i feridora a la vista com els altres cinc edificis nous del carrer més noble de la ciutat. Però com sembla un axioma que les cases antigues valen en la mesura que es poden traduir en bitllets, en aquell moment, per fer més rendible el solar cantoner, se li va afegir una crugia de la casa contigua que havien habitat els Chaves, és a dir, es va tallar la construcció, com si fora una coca, des del carrer cap a dins, sense alterar massa la façana, de manera que semblara que la casa continuava allí, però en realitat darrere només quedava una llonganissa inservible entre l'edifici nou i el palau medieval que ocupa ara la Casa de la Juventut. Després, com si es seguien les instruccions d'un manual inèdit per a propietaris d'immobles antics per aconseguir enderrocar-los i fer molts duros, l'edifici mutilat es va tancar quan deixà de servir, i el temps va fer el seu paper devastador, fins arribar el dia en que es va poder dir, per si a qui pertoca ho creu: açò es cau, és un perill, caldrà tombar-lo; que és, potser la indicació que es trobaria en l'última pàgina del manual.

Hem vist la mateixa obreta teatral moltes voltes. Es va representar en el carrer Engai, fins que va vindre a terra la Casa dels Morales; en el cantó carrer Sant Agustí, fins que una nit la Casa dels Borrell va caure sense espantar-la; en el carrer de Trobat, amb la dels Mora, i porten un camí semblant la Casa dels Llaudes en la Corretgeria, i la mitjanera posterior que recau a sant Domingo, la dels Cerdà i la dels Baldoví en el carrer Roca, i altres al carrer Segurana, Auger, Vera, Moncada, Mercat, etc. En castellà diuen *"Entre todos la mataron y ella sola semurió"*. Atents, que de no canviar les coses, ho anirem veient.

Els esfondraments inesperats o els enderrocaments inevitables no són l'única manera d'atacar i des-

truir el nostre patrimoni edificat. Hi ha altres corcons subtils, eficaços, com ara: substituir els portons d'entrada per una porta d'estil anglès, amb el picaport igualat al dels edificis burgesos de Londres o, encara pitjor, plantificar una flatosa porta de ferro i daurats, com les dels panteons; esgarrar la façana per posar una persiana de garatge; elevar l'andana per guanyar un pis, trencant així les proporcions originals; xapar de taulells de cuina la soclada del carrer, o posar compressors d'aire condicionat coronant una noble porta de pedra. El mal gust, com el camp, no té tancats ni tapies que el delimiten. Sobren diners, *manca finezza*. No som el que vam ser.

No voldríem tancar aquestes reflexions sobre la història amagada que compartim, sense referir-nos a una de les darreres malifetes que no sabem com quedarà. Al carrer Sant Agustí hi ha tres cases prou ben conservades, entre els carrers de Grau i Menor en les quals, antigament, d'esquerra a dreta vivien: **Melània Texedor**, noble i ben casada, **Francesc Sanchis**, mercader, dit "lo Franc", i **Jeroni Cebrià**, canonge de la Seu. Cap de tots és un edifici excepcional, tampoc esperaríem trobar allí el Taj Mahal, però conformen un conjunt harmònic i representatiu de la nostra arquitectura, gràcies a les proporcions, les encertades distribucions de masses i de buits i l'ús dels materials i dels elements ornamentals. Això ho sabien fer ben bé els antics mestres d'obres sense necessitat de cap màster d'arquitectura. Ara, de sobte, han agredit la casa del mig per modificar la porta i el balconet, alterant lo perfecte, la qual cosa sempre és per a mal.

► **El patrimoni concebut com un conjunt.** No hem d'oblidar que la ciutat està declarada Conjunt Històric Artístic, així que no parlem dels monuments singulars com Sant Pere o Sant Francesc, sinó del conjunt, i no oblidem tampoc que els conjunts, per definició, no són un grapat d'edificis espectaculars que tiren de tòs, sinó una agrupació de l'arquitectura tradicional que acompanya i permet la comprensió dels monuments solemnes. No podem desbocar les portes, obrir finestres noves, recreixer per guanyar habitabilitat a costa de trencar l'escala relativa entre unes cases i altres, no podem usar del patrimoni rebut com si fora nostre privat, sinó com part d'una col·lectivitat. O sí podem, encara que no deuríem? Li pertoca a l'administració municipal vetlar pel nostre patrimoni, en compte d'adoptar la comoditat del *laissez faire, laissez passer*, dels fets consumats, i de aplicar la màxima que el temps tot ho cura. Així ho ha fet en els darrers anys, esperem que ara siga distint.

Casa Chaves al carrer de Moncada i taulells dels sotabalcans (Fàbrica de Disdier, València. Cap a 1790). Baix, cases d'Àngela Texedor, F. Sanchis i Jeroni Cebrià, i Portada de la Casa del cardenal Cebrià, coronada per un compressor.

LA DESAPARICIÓ PAULATINA DEL PATRIMONI EDIFICAT

L'autor lamenta les actuacions poc respectuoses amb el patrimoni i la història de la ciutat i critica la «premeditació» en alguna de les destruccions recents

Gaspar Chaves, procedent de Portugal o d'Andalusia, s'establí en Xàtiva a mitjans del segle XVI on ell i els seus fills exerciren oficis manuals relacionats amb el tèxtil: sastres, calceters i passamaners. Més avant, un descendent es va fer argenter, ofici en el que va assolir una excel·lent reputació professional i una bona situació econòmica, des de la qual la família encetà una carrera ascendent fins arribar a ser cavallers i finalment a pertànyer a la noblesa urbana. El 1760, don **Ignacio de Chaves**, nét del plater de la Corretgeria, alcançà la coroneta de la societat local, en ser nomenat regidor en l'estat de nobles de la Ciudad de San Felipe, i va ser probablement en aquella ocasió quan es va comprar la casa al carrer de

Montcada 12, situada en un lloc estratègic: front la porteria de Sant Francesc, molt a prop de l'imponent palau desaparegut de don **Francisco Agulló Cebrià**, també regidor, i al costat de l'antic Hostal de la Sal, cantoner entre Moncada i el carrer del Pi, un hostal del que es tenen notícies des del segle XVI, i que en l'època de Chaves era propietat del canonge de la Seu don **Matias Jordà Llinàs**.

Va ser el fill d'Ignacio, **Cristóbal de Chaves**, hereu del títol de regidor noble, qui va fer nova o reformar la casa del carrer de Moncada on havia viscut amb son pare. Com no era molt gran de solar, van decidir que els senyors havien d'habitar i fer vida en les dos plantes, no solament en la principal, com venia fent-se des de l'edat mitjana i tot el barroc, i per dita raó va incorpo-

rar una novetat formal: que els balcons de les dos altures foren igual de grans, amb la mateixa jerarquia. Justament, els grans balcons penjats sobre el carrer donen singularitat a l'edifici, amb la grossa motllura de dentells tan típics de l'arquitectura xativenca del XVIII, i sobre tot amb el bellíssim mostrari de taulells figuratius de la part inferior, representant cistelletes de flors, oboès, violes, garlandes de flors i marbrejats, models tots de gran raresa, perquè només es coneixen els exemplars de Xàtiva del carrer Moncada i els de la casa de **José Maria Santandreu** al carrer Sant Vicent, i els conservats al palau del Bey en la ciutat algeriana de Constantina. Són dissenys de les darries del rococó eixits de les Reales Fàbricas de Valencia, indústria ceràmica que no feia massa havia